

A SZÓRAKOZÁSRÓL

A tagadás tagadásának tagadása

Bármilyen kis kert is egész napos munkát ad a kertésznek. A Föld gyönyörű kertje az egész emberiség munkáját igényli. Elképzelhetetlen, hogy miközben száraz és terméketlen élet-terek vagy áradásoktól fenyegetett régiók vannak, az emberiség legtöbb eszközzel rendelkező hányada a szabadidő leghelyesebb eltöltésén töpreng, és egyre többet áldoz szórakozásra.

A szórakozás térhódításával párhuzamosan szorult vissza az ünnep. Az ünnep a társadalmi közös emlékezés pillanata, szakrális egység a hozzánk tartozókkal, elődeinkkel, a Teremtővel. Mindig a közösség egészéhez szól, még akkor is, amikor szűk családot fog át. Az ünnep az egymáshoz tartozás kifejezése, az önátadás rítusa; az egyén átadja önmagát a közösségnek, a közösség pedig elfogadja és sajátjának ismeri el az egyént. Az ünnep a felajánlás, az áldozat ideje. Az egyén önmagával együtt a javait is odaadja a közösségnek. Az áldozati adomány, a felajánlás tulajdonképpen az egyén életének megváltása, hiszen az áldozat mindig az egész élet átadását jelenti. Kifejezi az egyén és a közösség egységét. Az ünnep az emberiség közös kultúrkincse, minden emberi kultúra őshagyománya.

A szabadidő megjelenésével, a szórakozás létjogosultságának elismerésével olyan emberi megnyilvánulás nyert jogosultságot a mindennapok gyakoriságával, amely legjobban az ünnepi tevékenységhez hasonlított. Az ünnep liturgiát, zenét, színeket, táncot, előadást, közösséget jelentett. A szórakozás mindezt élvezetként kínálja fel a szakrális élmény magasztos egyedülállóságának érzése nélkül. Az ünnep a rendszeres és fárasztó tevékenység után, pontosan körülírt rendszerességgel, a közösség feloldódását szolgálta. A közösségért végzett munka és odaadás elismerést vált ki a közösségből, az elődök emléke, a Teremtő, a család és a belőle születő jövő elégedetten öleli magához a közösségért fáradó, ünnepet ülő embert.

Mindenki érzi, hogy van különbség szórakozás és pihenés között. A pihenés, az erőgyűjtés természetes szükséglete minden embernek, a szórakozásról azonban történeti korok és kultúra szerint igencsak eltérően vélekedünk. Ma a szórakozást a világ jó része szinte életcéljának tekinti. Ártatlan, békés, pihentető időtöltésnek. Valóban az?

Amikor elfogulatlanul igyekszünk végiggondolni, mit jelent számunkra, mivé fejleszthet bennünket, elbizonytalanodunk. Valamikor az emberiség nem ismerte a szórakozást, vagy ha ismerte is, azt játéknak nevezte, és jobbára csak gyermekkorban tartotta helyesnek. Az elektronikai forradalmat megelőző társadalmakban a szórakozás az urak kiváltsága volt, amit a nép nagy része ellenségesen szemlélt. A tömegtársadalmak megjelenésével az uralkodók és a társadalom kedvezményezettjeinek életmódja követendő példa kezdett lenni, aminek következménye, hogy a szórakozás társadalmi normává vált.

A szórakozás az egyéni töltekezés színtere. A tevékenység kényszerű végzésének praktikus értelmét nyújtja, vagyis hogy a munka és a fáradtság azért van, hogy az általuk megszerzett javakkal a szórakozás minél teljesebb lehessen. Mint a nevében szereplő szór ige mutatja, nem tartozik sem a gyűjtés, sem az adás, sem az összpontosítás, sem a teljesítmény világához. A passzív sodortatás, a megszerzett javak elfecsérlése, a nem-tevékenység világa ez, ami meglepő módon pihenést sem jelent, inkább fáradtsággal zárul. Minthogy formai szempontból sok elemet vesz át az ünnepből, maguk az ünnepek és a szórakozás között halványul a különbség.

A brazil karneválra a szamba-iskolák táncosai egész évben keményen készülnek. Tízezrek terveznek felvonulási jelmezt, kocsit, koreográfiát. Óriási energiával készülnek egyetlen pillanatra. A brazil karnevál ünnep. Ünnep a készülőknek, ünnep azoknak, akik ismerik a titkát – és szórakozás a fizető turistáknak, a távoli országok TV-nézőinek.

Az ünnepnek társadalom- és lét-fenntartó célja van, a szórakozás transzcendens értelemben céltalan, vegytiszta, léptől immanencia. A valódi létezés pótszere, szurrogátuma. A gazdasági globalizmus élharcosainak idő- és térkitöltő eszköz, üzleti vállalkozás – gondolkodás, értelmes, alkotó munka, átgondolt és tervezett létezés helyett. Az ünnepért keményen megdolgoznak, a szórakozás az előre gyártott, a csak elfogyasztandó világa. Különös ismertetőjele a túlkínálat. Mindenből. Magazinból, színből, zenéből, sportból, szexből, performance-ből, ételből, horrorból, akcióból, kínálatból és húsból, rábeszélésből és sztárokból, élő és plüss állatokból, a világ minden DOLGÁBÓL.

Petőfi korában zenét a zenekar játszott, előadása megismételhetetlen élmény volt, az előadás után sokáig emlegették, társaságban vitatták, életük alakításában szerepet játszott. A műkedvelők gyakran jöttek össze közös zenélésre. Ma a zene tömegcikk. Mindenütt szól. Alap- és háttérzajt ad metrón, üzletben, korcsolyapályán. Szórakoztat, mindenkit, mindenütt. Élményt egyre ritkábban nyújt. Már csak az egészen kiválóak keltenek némi figyelmet, elsősorban sznobság és divat okán, státusszimbólum jellegű helyárrakkal. A másik nagy misztérium a szín. Altamira barlangfestményei óta a színek mágikus hatással vannak az emberiségre. A természet színei év tizezredeig megismételhetetlenek voltak. A piros szín, a bíborcsiga titka felemelte Föníciát. A színes képek káprázata, a színes kelme rabul ejtett uralkodót és gazdag polgárt, templomi hívőt és ruházkodó hölgyet. Ritka volt, és magába sűrítette a teremtés harmóniáját. Ma, ami nem színes, az nincs. Film, könyvborító, fénykép, újság, szórólap, plakát, WC-papír. Lassan immunizál a szín- agresszivitás. Az emberiséget felemelő nagyszerű dolgok, a zene, a színvilág, az áhítat, az ünnep a szemünk láttára válik akciós bővlivá.

Egyre erősebb ingerekre van szükség ahhoz, hogy a figyelem odaforduljon. Az ütem egyre gyorsul, majd a zene harsogni kezd. A szex, csak úgy, már kevés. Jobb, ha egyneműek végzik, de állattal, géppel, szörnnyel még izgalmasabb. Fő, hogy élményt adjon. Irtóatosan megemelkedett az ingerküszöb, ezért vadul keresik, ami izgalmas, ami még tilos, ami extrém. A pedofilián nincs mit csodálkozni. Terjed, mert még tilos. Csak idő kérdése, hogy megjelenjék a szexuális indíttatású orgiasztikus emberevés. A csendesebb műfajok teljes válságban vannak. Harminc éve még elképzelhetetlen lett volna egy szinte teljesen pucér hölgy egy óriásplakáton. Ma az intim is közügy kell, hogy legyen, különben eladási gondjai támadnak. A szobrászok, a festők, a költők és az írók bajban vannak. Hiába egyre extravagánsabbak és érthetlenebbek a művek, mégiscsak egyediek. Ezért, hacsak lehet, sorozat készül belőlük, utánnomás, után öntés, megfilmesítés, rövidített kiadás, képes és diák-változat. Rágógumi csomagolásán, öt képben ismerkedhetünk meg Quasimodo történetével, szinte minden világirodalmi figura kapható kulcstartón, trikón, vagy fröccsöntött változatban.

Ez a nagy kavalkád teljesen bizonytalanná teszi az embert. Olyan, mintha egy labirintusba kerültünk volna, ahol iránytűnk csődöt mondott, Ariadné pedig nem tud a segítségünkre sietni fonálával, mert a Görög mitológia tíz képben című CD-ről lefelejtette a gyártó. Kevés biztosnak tűnő pont van. Amit annak látunk, azért van, mert arról kapunk színes, hangos, tolakodó és egyszerű információt. Szórakozz, élvezd, vedd meg, használd, fogyaszd, és dobd el! És szórakozunk, ha belegebedünk is, hajtjuk a pénzt, amíg össze nem szedjük legalább a hétvégére valót. Élvezzük, ha nem is igazán, de egyre elszántabban, és hiányérzetünket azzal nyomjuk el, hogy holnap jobban élvezzük majd, és akkor az, végre igazán igazi lesz. Megvesszük (ha tudjuk), mert a birtoklási vágy és a szórakozás már összekapcsolódott. Ilyen a közhangulat. (Vagy így alakították?) A shoppingolás ma elismert szabadidős tevékenység. Üdítő palackkal a kezünkben ténfergünk, úgy teszünk, mintha belekortyolnánk a hetek óta magunkkal cipelt barna lötytybe, ami egykor kóla lehetett. Nincs pénzünk a sarkon újat, hideget venni? Nagy baj, de az érzés a régivel is majdnem ugyanaz. Legalább is ki- felé. Nem törtük meg a varázst.

Harminc éve a tetovált karokon szerelmeink és az életről vallott som- más igazságaink fogalmazódtak meg. Szülői kötődés, fontos évszám, vallásunk és érzelmeink, szabadságvágyunk mindenki által ismert jelkép- rendszere ékesítette a nyáron szabadabban mutatkozó testrészeket. Ma a tetoválások nonfiguratív ábrák, értelmükről még viselőjük sem képes magyarázatot adni. A testfestés az emberiség egyik legősibb kulturális rítusa, ábrái szigorúan a közösséghez tartozást szolgálták. Az együvé tartozók nem viselhetek idegen jelet, hiszen akkor már nem is lettek volna együvé tartozók. Tartalom és jelkép: egyek voltak. A kettő feltételezte egymást. Kultúránk ma más jelképek felé fordul. Talán már olyan gyenge, hogy nem képes megtartani saját jelképeit. A jelképeit veszített kultúra magát veszítette el, és jön valami más. Az, amit előre küldött jelképei máris jeleznek. A non kultúrája, a nonfiguratív, nonperszonális, nonfamiliáris, nonkonformista. A szórakozás rövidesen befejezi a tartalom kiüresítését. Az ünnep helyére beköltözött non már túllép a marxista kettős tételen, a tagadás tagadásán. A katedrálisok, temetők és terített családi asztalok meghatottságára lassan ráborul a tagadás tagadásának tagadása.